

QUÈ CAL SABER?

LA DENOMINACIÓ DELS ARQUEUS¹

Segons la classificació filogenètica global dels éssers vius més acceptada actualment, basada en la seqüenciació de l'RNA ribosòmic 16S i 18S, els organismes vivents es poden agrupar en tres dominis: *Bacteria*, *Archaea* i *Eukarya*. Els termes catalans corresponents a aquests mots usats en la nomenclatura científica pel que fa al primer i al tercer d'aquests dominis són **bacteris** i **eucariotes**.

Els *Archaea* són uns organismes que tenen l'estructura celular dels **procariotes** (com els **bacteris**), amb trets metabòlics i ecològics molt peculiars (en molts casos, extremòfils i arcaics), que han estat identificats com a tal grup fa relativament poc (a la darrerria dels anys setanta del segle xx). D'antuvi van ésser anomenats *Archaeobacteria* i d'aquí va sortir la denominació catalana **arqueobacteris**, encara usada de vegades. Al cap d'uns quants anys, en veure que aquests organismes compartien l'organització celular dels **procariotes** amb els **bacteris** però que en diferien en molts aspectes (i en alguns aspectes eren més semblants als eucariotes), i també en adonar-se, més endavant, que constituïen un grup filogenètic separat, hom va decidir anomenar-los *Archaea*, sense *bacteria*, en part per emfatitzar que no eren **bacteris** i que estaven emparentats —o no— tant amb els bacteris com amb els eucariotes.

Aquest canvi de nomenclatura ha fet que, en català, de vegades aquests organismes s'hagin anomenat **arquea*, en singular (*una *arquea*), i **arques*, en plural (*el domini de les *arques*). Aquesta adaptació terminològica és incorrecta, ja que la *a* final del mot **arquea* s'ha pres del grec, llengua en què aquesta terminació indica que el mot és del gènere neutre plural, i no del femení singular. El mot català correcte és **arqueu**, amb el plural **arques**. Es tracta, doncs, d'un mot masculí adaptat del mot grec neutre corresponent en singular (*arkhaion*). Semblantment, el singular del mot llatí neutre *bacteria* és *bacterium*, que ha donat **bacteri** en català, mot també masculí.

1. Agraïm especialment els comentaris de Ricard Guerrero i Moreno i l'assessorament de Pere Montalat Buscató, de les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, pel que fa a l'etimologia dels tres mots comentats.